

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 7 listopada 2024 r.

Pozycja 98

POSTANOWIENIE

z dnia 22 października 2024 r.

Sygn. akt SK 104/22

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Piotrowicz – przewodniczący
Justyn Piskorski – sprawozdawca
Julia Przyłębska
Bartłomiej Sochański
Michał Warciński,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 22 października 2024 r., skargi konstytucyjnej A.T. o zbadanie zgodności:

art. 42 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, ze zm.) „w zakresie, w jakim przewiduje on orzeczenie dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych wobec sprawcy przestępstwa z art. 178a § 4 k.k.”, z:

- a) art. 10 ust. 1 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 175 ust. 1 w związku z art. 173 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) art. 31 ust. 1 i art. 52 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji,
- c) art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 22 października 2021 r. A.T. (dalej: skarżący), reprezentowany przez pełnomocnika z wyboru, wniósł o stwierdzenie, że art. 42 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, ze zm.; dalej: k.k.) „w zakresie, w jakim przewiduje on orzeczenie dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych wobec sprawcy przestępstwa z art. 178a § 4 k.k.”, jest niezgodny z:

- a) art. 10 ust. 1 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 175 ust. 1 w związku z art. 173 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) art. 31 ust. 1 i art. 52 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji,

c) art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

1.1. Skarga konstytucyjna została wystosowana w związku z następującym stanem faktycznym:

W 2019 r. skarżący został zatrzymany do kontroli drogowej, w czasie której ustalono, że prowadząc pojazd, znajdował się pod wpływem alkoholu.

Przed powyższym zdarzeniem skarżący był karany na mocy wyroku sądu rejonowego z 2009 r. za występki określony w art. 178a § 1 k.k. oraz na mocy wyroku sądu rejonowego z 2010 r. za przestępstwo określone w art. 178a § 1 k.k. w zbiegu z art. 244 w związku z art. 11 § 2 k.k.

Wyrokiem sądu rejonowego z 2019 r. skarżący został skazany na karę pozbawienia wolności wraz z orzeczeniem środka karnego w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych na mocy art. 42 § 3 k.k. Od powyższego wyroku skarżący wywiódł apelację, w następstwie której w wyroku z 2021 r. sąd okręgowy zmienił powyższy wyrok w zakresie kary, utrzymując w mocy rozstrzygnięcie w zakresie środka karnego.

1.2. Skarżący wskazał, że zaskarżony przepis narusza jego prawo do sądu, nie pozwala bowiem sądowi na dostosowanie reakcji karnej do okoliczności czynu oraz warunków osobistych sprawcy. Ponadto środek karny przewidziany w art. 42 § 3 k.k. stanowi „zasadnicze ograniczenie wolności poruszania się po terytorium Polski”, przez co stanowi nieproporcjonalną ingerencję w zagwarantowaną w Konstytucji swobodę przemieszczania się. Zdaniem skarżącego, przepis ten narusza również zasadę równego traktowania przez to, że nakazuje jednakowe traktowanie sprawców przestępstw skutkowych i bezskutkowych.

2. W piśmie z 13 grudnia 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że nie zgłasza udziału w sprawie.

3. W piśmie z 12 stycznia 2023 r. Prokurator Generalny przedstawił stanowisko w sprawie, jednocześnie wnosząc o uznanie, że art. 42 § 3 k.k. w zakresie, w jakim nakazuje sądowi powszechnemu orzeczenie dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w razie popełnienia przestępstwa z art. 178a § 4 w związku z art. 178a § 1 k.k., jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. W pozostałym zakresie wniósł o umorzenie postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

4. W piśmie z 26 lutego 2024 r. Marszałek Sejmu, działając w imieniu Sejmu, przedstawił stanowisko w sprawie, wnosząc o stwierdzenie, że art. 42 § 3 k.k. w zakresie, w jakim przewiduje, że sąd orzeka dożywotni zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w wypadku popełnienia przestępstwa z art. 178a § 4 w związku z art. 178a § 1 k.k., jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. W pozostałym zakresie Marszałek Sejmu wniósł o umorzenie postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, prawo do wniesienia skargi konstytucyjnej ma charakter powszechny. Jednakże, możliwość skutecznego wniesienia tego środka obwarowana wymogami wynikającymi zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i z przepisów ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK). W tym kontekście należy przypo-

mnieć, że na każdym etapie postępowania Trybunał Konstytucyjny jest obowiązany badać, czy nie zachodzą przesłanki obligatoryjnego umorzenia postępowania. Weryfikacja dopuszczalności wydania wyroku w sprawie zainicjowanej skargą konstytucyjną nie kończy się w fazie jej wstępnego rozpoznania, lecz jest aktualna przez cały czas jej rozpatrywania (por. postanowienie TK z 25 sierpnia 2020 r., sygn. SK 65/19, OTK ZU A/2020, poz. 41 i przywołane tam orzecznictwo).

2. W skardze konstytucyjnej przedmiotem kontroli uczyniono art. 42 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (obecnie: Dz. U. z 2024 r. poz. 17; dalej: k.k.) „w zakresie, w jakim przewiduje on orzeczenie dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych wobec sprawcy przestępstwa z art. 178a § 4 k.k.”.

3. W wyroku z 4 czerwca 2024 r., sygn. SK 22/21 (OTK ZU A/2024, poz. 61), Trybunał orzekł, że art. 42 § 3 k.k., w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 541; dalej: ustawa zmieniająca), w zakresie, w jakim obliguje sąd do orzeczenia zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k., jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 42 ust. 3 Konstytucji.

Powyższe aktualizowało konieczność rozważenia, czy w niniejszej sprawie nie zachodzi ujemna przesłanka procesowa wynikająca z zasady *ne bis in idem*, implikująca konieczność umorzenia postępowania przez Trybunał ze względu na zbędność wydania wyroku.

Jak wskazywał Trybunał w dotychczasowym orzecznictwie, jeżeli ten sam przepis został już wcześniej zakwestionowany przez inny podmiot w oparciu o te same zarzuty niezgodności z Konstytucją (a zatem w sytuacji wyłącznie tożsamości przedmiotowej), zastosowanie ma zasada *ne bis in idem*, czyli zakaz ponownego orzekania o tym samym (w tej samej sprawie). Jak bowiem przyjmuje Trybunał Konstytucyjny, brak podstaw do przyjęcia powagi rzeczy osądzonej nie oznacza, że uprzednie rozpoznanie sprawy zgodności z Konstytucją określonego przepisu prawnego z punktu widzenia tych samych zarzutów może być uznane za prawnie obojętne. Instytucją wykształconą w orzecznictwie TK i doktrynie prawnej, w celu zapewnienia stabilizacji sytuacji powstałych w wyniku orzeczenia ostatecznego jako formalnie prawomocnego, jest zasada *ne bis in idem* (zob. np. postanowienia z: 11 grudnia 2019 r., sygn. SK 11/19, OTK ZU A/2019, poz. 72; 15 grudnia 2020 r., sygn. SK 80/19, OTK ZU A/2020, poz. 72). Zastosowanie zasady *ne bis in idem* jest uzasadnione także, gdy istnieje wcześniejsze orzeczenie o zgodności badanego przepisu ze wskazanym wzorcem kontroli lub jeżeli Trybunał uznał wskazany wzorzec za nieadekwatny do badania danego przedmiotu kontroli, czyli w sytuacjach, gdy przedmiot badania pozostaje nadal w systemie prawa. Istotne znaczenie dla stwierdzenia, czy w sprawie aktualizuje się zakaz wynikający z zasady *ne bis in idem*, ma przy tym treść podniesionego zarzutu. Trybunał Konstytucyjny, co do zasady, przyjmuje, że zaistnienie przesłanki *ne bis in idem* powoduje konieczność umorzenia postępowania z uwagi na zbędność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK).

4. W skardze konstytucyjnej skarżący zaprezentował trzy grupy zarzutów.

4.1. Po pierwsze, skarżący zarzucił niezgodność art. 42 § 3 k.k. z wzorcami kontroli w postaci art. 10 ust. 1 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 175 ust. 1 w związku z art. 173 Konstytucji.

W tym zakresie zarzuty skarżącego treściowo pokrywały się z zakresem wyroku o sygn. SK 22/21. Trybunał uznał w nim nie tylko niezgodność art. 42 § 3 k.k. z art. 45 ust. 1 (powołanym związkowo z art. 42 ust. 3 Konstytucji), lecz także wypowiedział się jedno-

znacznie w przedmiocie adekwatności pozostałych wzorców kontroli dotyczących funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. „[N]ormy wyrażone w art. 10 ust. 1, art. 173 i art. 175, a także w innych przepisach rozdziału VIII Konstytucji, stanowią immanentne składniki prawa do sądu wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Ocena realizacji tego prawa z punktu widzenia skarżącego musi uwzględniać wszystkie aspekty prawa do sądu. Art. 45 Konstytucji nie stanowi bowiem abstrakcyjnego prawa, ale prawo do sądu będącego organem charakteryzującym się wszystkimi przymiotami opisanymi w Konstytucji, łącznie z niezawisłością sędziowską, wyłącznością sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez organy władzy sądowej oraz zapewnieniem tym organom warunków do wykonywania tych czynności. Nie ma zatem konieczności, aby skarżący – powołując się na przymioty sądów opisane w przepisach Konstytucji – wskazywał wzorce kontroli inne niż art. 45 ust. 1 Konstytucji. Ich wskazanie w uzasadnieniu może oczywiście mieć na celu wzmocnienie argumentacji oraz poparcie zarzutu głównego i z tego punktu widzenia stanowi niewątpliwie wartość dodaną prezentowanej argumentacji. (...) Nie stanowią one jednak, inaczej niż w wypadku pytania prawnego, adekwatnego wzorca kontroli w sprawach ze skargi konstytucyjnej opartej na zarzucie naruszenia prawa do sądu, mimo że opisują dokładnie to samo zagadnienie co art. 45 ust. 1 Konstytucji. Przepisy rozdziału VIII Konstytucji stanowią jego konkretyzację. Podobnie treść art. 10 Konstytucji implikuje, że opisane w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawo do sądu oznacza prawo do odwołania się do organu posiadającego kompetencję do wykonywania władzy sądenia, która nie może zostać przejęta przez organy należące do władzy ustawodawczej czy wykonawczej”.

W niniejszej sprawie Trybunał podtrzymał poczynione wówczas spostrzeżenia w przedmiocie nieadekwatności wzorca kontroli w postaci art. 10 ust. 1 Konstytucji oraz braku potrzeby związkowego przywoływania z wyrażonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawem do sądu przepisów rozdziału VIII Konstytucji. Z tego też względu Trybunał umorzył postępowanie w zakresie zbadania zgodności skarżonej normy prawnej z art. 10 ust. 1, art. 175 ust. 1 i art. 173 Konstytucji z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

W odniesieniu do zarzutu niezgodności z art. 45 ust. 1 Trybunał stwierdził zaś zbędność wydania wyroku. Przywoływana przez skarżącego argumentacja była bowiem taka sama, jak w sprawie o sygn. SK 22/21. Z uwagi na stwierdzenie już niezgodności art. 42 § 3 k.k. z tym wzorcem zrealizowała się negatywna przesłanka procesowa, wynikająca z zasady *ne bis in idem*, a dalsze rozpoznawanie zarzutu nie było już potrzebne. Tym samym Trybunał postanowił o umorzeniu postępowania w tym zakresie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK ze względu na zbędność wydania wyroku.

4.2. Po drugie, skarżący zarzucił niezgodność art. 42 § 3 k.k. z art. 31 ust. 1 i art. 52 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Skarżący podniósł, że przewidziany w skarżonym przepisie środek karny narusza jego prawo do swobody przemieszczania się. Z uzasadnienia tego zarzutu wynikało jednak, że opiera się głównie na kwestionowaniu obligatoryjnej dożywotności środka karnego, nie zaś na samej istocie powołanego przez niego prawa.

Skarżący wskazywał, że cel środka karnego mógłby „realizować zakaz o charakterze fakultatywnym, pozostawiony do swobodnej decyzji sądu. Nie można bowiem z góry założyć, że rozstrzygnięcia o charakterze fakultatywnym w mniejszym stopniu zabezpiecząby dobra prawne osób uczestniczących w ruchu drogowym. W konsekwencji obligatoryjność zakazu stanowi zbędną maksymalizację celu całkowitego wyłączenia określonej grupy osób z uczestnictwa w ruchu w charakterze kierowców kosztem istotnego ograniczenia wolności jednostek”. W żadnym jednak miejscu nie wykazał, dlaczego – w jego ocenie – odebranie prawa jazdy (którego posiadanie nie ma charakteru obligatoryjnego i nie jest przecież prawem

przysługującym każdemu obywatelowi) stanowi naruszenie konstytucyjnej swobody przemieszczania się.

Z tego też względu Trybunał uznał, że w zakresie tego zarzutu konieczne było umorzenie postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

Jak bowiem Trybunał wskazywał w dotychczasowym orzecznictwie, jednym z wymogów formalnych skargi konstytucyjnej, zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK, jest „uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie”. Warunkiem merytorycznego zbadania przez Trybunał Konstytucyjny zarzutów sformułowanych w skardze jest zatem odpowiednie (właściwe) uzasadnienie ich przez skarżącego. W tym kontekście Trybunał przypominał, że uzasadnienie zarzutu polega na sformułowaniu takich argumentów, które przemawiają na rzecz niezgodności zachodzącej pomiędzy normami wynikającymi z kwestionowanych przepisów a normami zawartymi we wzorcach kontroli. Wymóg ten nie może być traktowany powierzchownie i instrumentalnie, a argumenty przytoczone w skardze mogą być mniej lub bardziej przekonujące, lecz muszą być „argumentami «nadającymi się» do rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny” (wyrok z 19 października 2010 r., sygn. P 10/10, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 78). Ponad wszelką wątpliwość nie czyni zadość rozważanej powinności samo przedstawienie przepisu stanowiącego przedmiot kontroli i przepisu będącego wzorcem tej kontroli (nawet wraz z podaniem sposobu rozumienia obu wymienionych przepisów), bez przytoczenia chociażby jednego argumentu wskazującego na niezgodność tych regulacji prawnych. Wówczas należy uznać, że zarzut w ogóle nie został uzasadniony. Nie realizują tego wymagania również uwagi nazbyt ogólne, niejasne czy też czynione jedynie na marginesie innych rozważań. W takich wypadkach uzasadnienie – jako formalnie wadliwe – należy zakwalifikować jako pozorne, równoznaczne z brakiem uzasadnienia (zob. wyrok z 6 marca 2019 r., sygn. K 18/17, OTK ZU A/2019, poz. 10 i powołane tam orzecznictwo).

Z powyższych względów zaprezentowane przez skarżącego uzasadnienie należało uznać za niespełniające wymogów formalnych, co powodowało konieczność umorzenia postępowania w tym zakresie z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

4.3. Po trzecie, skarżący zarzucił art. 42 § 3 k.k. naruszenie zasady równego traktowania. Jako wzorce kontroli skarżący wskazał art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Art. 32 ust. 1 Konstytucji statuuje zasadę równości. Ma ona charakter swoisty o tyle, że stwierdzenie jej naruszenia nie może się ograniczać jedynie do zestawienia wzorca i zakwestionowanej normy. Jak wskazywał Trybunał w dotychczasowym orzecznictwie, „[n]ieodzowne jest uwzględnienie także norm podkonstytucyjnych regulujących status prawny innych jednostek (grup jednostek) oraz porównanie (zestawienie) norm, których adresatem jest skarżący i norm adresowanych przede wszystkim do osób znajdujących się w takiej samej lub podobnej co do istotnych elementów sytuacji” (postanowienie z 24 października 2001 r., sygn. SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225). W zacytowanym postanowieniu wskazano ponadto, że „[z] wyjątkiem niezwykle rzadkich współcześnie przypadków generalnej dyskryminacji (np. w postaci niewolnictwa lub społeczeństwa kastowego) trudno wskazać inne przypadki, gdzie równość nie miałaby konkretnego odniesienia do określonych praw, wolności lub obowiązków jednostki”. Stanowisko takie zostało utrzymane w licznych kolejnych orzeczeniach Trybunału (zob. np. wyrok z 24 lipca 2014 r., sygn. SK 53/13, OTK ZU nr 7/A/2014, poz. 77, w którym Trybunał uznał, że „dopuszczalność powołania się w skardze konstytucyjnej na naruszenie zasady równości winna zostać ograniczona wyłącznie do przypadków, w których zostanie wskazane konkretne podmiotowe prawo, wolność lub obowiązek

o charakterze konstytucyjnym, w zakresie których zasada ta została naruszona”, a także wyrok z 21 czerwca 2017 r., sygn. SK 35/15, OTK ZU A/2017, poz. 51 i postanowienie z 23 stycznia 2002 r., sygn. Ts 105/00, OTK ZU nr 1/B/2002, poz. 60).

W kontekście powyższego Trybunał przypominał, że zgodnie z jego utrwalonym orzecnictwem dla skutecznego powołania się na naruszenie zasady równego traktowania konieczne jest ujmowanie art. 32 Konstytucji związkowo z konstytucyjnym prawem lub wolnością. Nie jest zatem wystarczające związkowe przywołanie tego wzorca z wyrażonymi w art. 31 ust. 3 Konstytucji zasadami stosowania ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw.

Tym samym postępowanie w zakresie tego zarzutu należało umorzyć ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

5. Niezależnie od powyższych spostrzeżeń Trybunał podkreślił ponownie, że wyrokiem o sygn. SK 22/21 uznano, że art. 42 § 3 k.k. w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 1 ustawy zmieniającej, w zakresie, w jakim obliguje sąd do orzeczenia zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k., jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 42 ust. 3 Konstytucji. Tym samym oczekiwany przez skarżącego rezultat został osiągnięty na skutek wydania przez Trybunał merytorycznego orzeczenia. Skarżący może tym samym domagać się wznowienia postępowania z uwagi na niezgodność przepisu będącego podstawą nałożenia na niego środka karnego z Konstytucją, na podstawie art. 540 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37).

Mając na uwadze wskazane okoliczności, Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.